

τεσσαρακοντούτης, μελάγχρους, τραχεῖαν ἔχων τὴν μορφήν, ξηρὰν δὲ ὡς πᾶσαι αἱ δικαστικαὶ φυσιογνωμίαι, ἐνεδύετο ὡς νεανίας, ἔπαιζε μετὰ λεπτοφυοῦς βῆδου, δὲν ἐταμβάκιζε παρὰ τῆ δεσποινίδι Δὲ Φροαφῶν, ἤρχετο δὲ πρὸς αὐτὴν πάντοτε φορῶν λευκὸν λαϊμοδέτην καὶ χιτῶνα οὔτινος ἢ εὐρύπτυχος τραχηλιά ἐξωμοιάζεν αὐτὸν ἀπὸ πρὸς Ἰνδικὴν ὄνοιθα. Ὀμίλει δὲ οἰκείως πάντοτε πρὸς τὴν ὠραίαν κληρονόμον, κ' ἐκάλει αὐτὴν: *Ἡ ἀγαπητή μας Εὐγενία.*

Ἀπλῶς εἰπεῖν αἱ ἐσπεριναὶ παρὰ τῆ Εὐγενίᾳ σκηναὶ ἦσαν ἀπαράλλακτοι πρὸς τὴν ἐν ἀρχῇ τῆς προκειμένης ἱστορίας περιγραφείσαν, ἐκτὸς μόνον ὅτι τὰ πρόσωπα ἦσαν περισσότερα, ἔλειπαν δὲ ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία Γρανδέ, καὶ τὸν λόγον εἶχεν ἀντικαταστάσει τὸ οὐστ. Ἡ τῶν κυνῶν ἀγέλη ἐδίωκε πάντοτε τὴν Εὐγενίαν καὶ τὰ ἐκατομυριά της, ἀλλ' εἶχεν ἡδὴ γίνεαι πολυαριθμότερα, ὑλάκτει κάλλιον, καὶ περιστοιχίζε πάνταχθθεν καὶ μεθοδικῶς τὸ θήραμα.

Ἄν ὁ Κάρολος ἤρχετο αἰφνης ἐκ τοῦ βῆθους τῶν Ἰνδιῶν, ἤθελεν ἐπανύρει τὰ αὐτὰ πρόσωπα καὶ τὰ αὐτὰ συμφέροντα. Ἡ κυρία Δὲ Γρασέν, ἣν ἡ Εὐγενία περιεποιεῖτο μετὰ πολλῆς ἀγαθότητος καὶ φιλοφροσύνης, ἐπέμενε πάντοτε τυραννοῦσα τοὺς Κρυσῶ. Ἄλλὰ καὶ τότε ὡς καὶ ἄλλοτε ἡ μορφή τῆς Εὐγενίας ἤθελε φανῆ δεσποζουσα τῆς εἰκόνας· καὶ τότε ὡς καὶ ἄλλοτε, ὁ Κάρολος ἤθελε παραστῆ ὡς ἡγεμῶν. Οὐχ ἤττον ὑπῆρχε καὶ πρόεδρος. Ἡ ἀνθοδέσμη, ἣν προσέφερον ἄλλοτε ὁ πρόεδρος εἰς τὴν Εὐγενίαν κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν εορτῶν τῆς, εἶχε κατὰσθῆ περιοδική. Πᾶσαν ἐσπέραν, ἔφερον οὗτος εἰς τὴν πλουσίαν κληρονόμον μεγάλην καὶ λαμπρὰν ἀνθοδέσμη, ἣν ἡ κυρία Κορνογαγὲ ἔθετεν ἐπιδεικτικῶς ἐντὸς βασιλικῆς, ἔρριπτε δὲ κρυφίως εἰς γωνίαν τινὰ τῆς αὐλῆς, ἅμα ὡς οἱ ἐπισκέπται ἀπῆρχοντο.

Ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔαρος ἡ κυρία Δὲ Γρασέν ἀπεπειράθη νὰ ταράξῃ τὴν εὐδαιμονίαν τῶν Κρυσῶ, λαλοῦσα εἰς τὴν Εὐγενίαν περὶ τοῦ μαρκησίου Δὲ Φροαφῶν, οὗτινος ὁ κατεστραχημένος οἶκος ἠδύνατο ν' ἀνεγερθῆ, ἂν ἡ κληρονόμος ἀπεφάσιζε νὰ τῷ ἀποδώσῃ τὰς γαίας του διὰ γαμικῶν συμβολαίων. Ἡ κυρία Δὲ Γρασέν εἶχε τὸ πατρικὸν ἀξίωμα καὶ τὸν μαρκησιακὸν τίτλον, ὑπολαμβάνουσα δὲ τὸ εἰρωνικὸν μειδίαμα τῆς Εὐγενίας ὡς ἐπιδοκιμασίαν, ἔλεγε πανταχοῦ ὅτι ὁ γάμος τοῦ προέδρου Κρυσῶ δὲν ἦτο τόσον ὠρμος, ὅσον ὁ κόσμος ἐνόμιζε.

— Μολοντί ὁ κύριος Δὲ Φροαφῶν εἶνε πενήκοντούτης, ἔλεγε, δὲν φαίνεται περισσότερο ἡλικιωμένος τοῦ κυρίου Κρυσῶ. Εἶνε ἀλήθεια ὅτι εἶνε χῆρος καὶ ἔχει καὶ παιδιὰ, ἀλλ' εἶνε μαρκησιός, θὰ ἦνε πατρίκιος τῆς Γαλλίας, καὶ εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν τοιοῦτοι γαμβροὶ

εὐκολα δὲν εὐρίσκονται. Γνωρίζω ἀπὸ ἀσφαλῆ πηγῆν, ὅτι ὁ γέρον Γρανδέ εἶχε σκοπὸν νὰ συνδεθῆ με τοὺς Φροαφῶν καὶ νὰ ἐνώσῃ ὅλα του τὰ κτήματα με τὰς γαίας των. Πολλὰ φοραὶ μοῦ τὸ εἶχεν εἰπεῖ ὁ πονηρὸς γέρον.

— Πῶς, Ἀννέτα! εἶπεν ἐσπέραν τινὰ κατακλινομένη ἡ Εὐγενία· οὐδὲ μίαν φορὰν νὰ μὴ μοῦ γράψῃ!

[Ἔπεται συνέχεια.]

ΑΘΗΝΑΙ

[ὑπὸ Καρόλου δὲ Μουῆ].

Συνέχεια ἰδίαι σελ. 161.

Β'.

Πλέοντας εἰς Πειραιᾶ ἐφώτιζεν ἡμᾶς λαμπρὸν σεληναῖον φῶς. Αἱ ὠχραὶ τῆς σελήνης ἀκτῖνες προσέπαιζον ἐπὶ τῶν γαληνίων ὑδάτων, ἀπερ διέσχίζε τὸ ἀτμόπλοιο, τέμνον ἀργυρᾶν αὐλακὰ· ἀριστερόθεν ἀπέφρασσε τὸν ὀρίζοντα ἡ παραλία τῆς Σύρας, δεξιόθεν δὲ φαεινὴ ἔκτασις ὑδάτων ἐφαίνετο ὡσεὶ βυθιζομένη εἰς τοὺς νυκτίους μυχοὺς, καὶ ἀπωτέρω ἀνέθρωσκον τῆδε κάκεισε σκιαγραφίαι νήσων, λευκαζόμεναι ὑπὸ τῶν ἀκτῖνων τῆς σελήνης. Σιγῇ ἐπεφοίτα ἐπὶ τῆς περιοχῆς, ἣν ἐπλήρου ἡ σκιά τῶν ὀμηρικῶν θεῶν, ὅπου ὅμως ἡ ἐπιβάλλουσα τῶν πραγμάτων γαλήνη, κατισχύουσα τῶν ἡμετέρων ἀναμνήσεων, ὠμίλει ἡμῖν οὐχὶ περὶ τῶν ἑλληνικῶν μύθων, ἀλλὰ περὶ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, τοῦ εὐδῆλως ὁρατοῦ ἐν τῇ νηνεμίᾳ τῆς γῆς καὶ ἐν τῇ κάλλονῃ τῆς νυκτός. Αἱ δὲ ψυχαὶ ἡμῶν, ἀποδιδράσκουσαι τοῦ παλαιοῦ Ὀλύμπου, ἐν αὐτοῖς τοῖς τόποις ἔνθα τὰ πάντα ὑμνοῦσι τὴν χάριν αὐτοῦ καὶ ἀνιστάσιν αὐτὸν πρὸ τῶν ἐκθῆμων ὀμμάτων ἡμῶν, ὑφίσταντο ἰσχυροτέρην τὴν ἐπενέργειαν τοῦ κατανικήσαντος τὸν Ὀλυμπον· ἡ εἰκὼν τοῦ δημιουργοῦ ἐδέσποζε τῆς πλάσεως, ἐν ᾗ δ' ἡ Φοῖβη κατέχευε τὰς ἀκτῖνας αὐτῆς ἐπὶ τῶν κυμάτων, ἐφ' ὧν ἐπενήχετο ἄλλοτε ἡ Δῆλος, ἐν ᾗ ἡρέμα ἐπλέομεν παρὰ τὰς ἀκτῆς εἰς ἄς προσωρμιζόντο τὸ πάλαι οἱ Ἕλληνας θεοροὶ, τὸ μεγαλεῖον τοῦ ποιήσαντος τὰ λαμπρὰ ταῦτα ἔργα ἐπλήρου τὰς ἡμετέρας καρδίας ἀρρήτου συγκινήσεως καὶ διοσεδάζεν ὡς καπνὸν τὰ φάσματα ἐκλελοιπῶτων θεῶν.

Εἶχε νυκτώσει, ὅτε διεπλεύσαμεν τὸν μεταξὺ Κέω καὶ Κύθνου πόρον· μετὰ μικρὸν δ' ἐκάμφαμεν τὸ Σουνιακὸν ἄκρον, οὗ τὸν ναὸν ἐκάλυπτεν ἡ σκοτία. Ἄλλ' ἅμα ἐχάραξε καὶ διεκρίναμεν ἀριστερόθεν μὲν ἡμῶν τὴν Πελοπόννησον, τὴν Ἰθράν, τὴν Σαλαμίνα, δεξιόθεν δὲ τὴν ἀττικὴν παραλίαν. Ἀποτελεῖται δ' αὕτη ἐκ λόφων ἡλιοκαύστων, κατακλυζομένων ὑπὸ τοῦ περιαιγουῦς ἀέρος, ὧν αἱ γραμμαὶ διαγρά-

φονται μετ' ἐπιβαλλούσης κανονικότητος ἐν τῷ οὐρανῷ. Οἱ καλλιτέχνη, οἵτινες ἐξ ἀπαλῆς ἡλικίας εἶχον ἐνώπιον αὐτῶν τοιοῦτον ὀρίζοντα, ἐντεῦθεν βεβαίως θὰ ἠρύσθησαν τὰ πρῶτα διδάγματα τῆς ἐνότητος τῶν ἐπινοημάτων καὶ τῆς συμμετρίας τοῦ σχήματος. Διότι ἡ φύσις εἶνε ἐν Ἑλλάδι διδάσκαλος αὐστηρὸς, μὴ ζηταῦσα νὰ γοητεύσῃ ὡς ἀλλαχοῦ διὰ τῆς ἀφθονίας τοῦ πλούτου, διὰ τῆς χάριτος τῶν θελημάτων, διὰ τῆς πρωτοτυπίας τῆς φαντασίας αὐτῆς· ἀλλ' ἀποκλειστικῶς διεγείρουσα τὸ ἀκριβέστατον καὶ ἀπλούστατον αἰσθημα τοῦ ἀναλωϊώτου ιδεώδους. Καὶ ταῦτα λέγων οὐδαμῶς ἐννοῶ, ὅτι τὸ κάλλος τῆς ἀρχαίας πλαστικῆς, τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἀττικοῦ δράματος ἐνέπνευσεν ἀμέσως ἢ θεωρία τοῦ ὀρίζοντος τῆς Ἀττικῆς, διότι τοιαῦτα θαυμάσια ἔργα ὑψηλότερον ἔχουσι τὴν πηγὴν· ἀλλ' εἶναι βέβαιον ὅτι διὰ τῆς ἀενοῦ θέας γαληνίων σχημάτων οἱ μεγάλοι καλλιτέχνη ἦσαν προπαρσκευασμένοι εἰς κρείσσονα κατανόησιν τῶν ἀποκαλύψεων τῆς ἰδίας αὐτῶν μεγαλοφυΐας, καὶ ὅτι ἀφ' ἑτέρου ὁ ἀττικὸς λαὸς, οὗ ἡ ἐπιδοκιμασία συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνάδειξιν καὶ τελειώσιν τῶν ἐξόχων ἐκείνων ἀνδρῶν, ἐκ τῆς θεωρίας τῆς περὶ αὐτὸν διαγελώσης φύσεως, τοῦ αἰθρίου οὐρανοῦ, προσεκτῆσατο ἔμφυτον ὄρημν πρὸς κατανόησιν ὑψηλῆς τέχνης καὶ ἐνδόμυχον συναίσθησιν τῆς ἁρμονίας.

Κάμφαντες καὶ ἐσχάτην τινὰ ἄκραν, εἰσήλωμεν εἰς κολπίσκον, στενὸν μὲν κατὰ τὴν εἴσοδον, ἀλλὰ βαθμηδὸν πλατυνόμενον. Ἦν δὲ αὐτὸς ὁ Πειραιεὺς, καὶ περαιτέρω εἶδμεν τοὺς ὄρους τῆς Μουνυχίας καὶ τοῦ Φαλήρου. Λέμβος τις μετὰ βραχεῖαν κωπηλασίαν ἔφερεν ἡμᾶς εἰς τὴν ξηράν. Ὁ Πειραιεὺς, ὁ τοσοῦτους ἰδὼν στόλους ἐν τῷ περιωρισμένῳ λιμένι αὐτοῦ, εἶνε σήμερον πόλις νέα, τεμνομένη ὑπὸ ὁδῶν πλατειῶν, καὶ βριθοῦσα κομφῶν οἰκιῶν, ἐκτισμένων κατὰ τὸν εὐρωπαϊκὸν τρόπον καὶ εὐαρέστων τὴν ὄψιν. Πᾶσαι δ' αἱ λευκαὶ οἰκοδομαὶ αὐτοῦ εἰσὶν εὐπρεπεῖς καὶ φαεινῶν· οἱ κάτοικοι φαίνονται δραστήριοι, προσπελάζοντες προθύμως τοῖς ταξειδιώταις καὶ ἐρωτῶντες αὐτοὺς, ὡς οἱ παλαιοὶ «Ἔστι τι καινόν;» ἀνακοινοῦντες δὲ καὶ αὐτοὶ ἐν ἀνάγκῃ τὰ νεώτατα ἀγγέλματα· αἰσθάνεσαι, ὅτι εἶσαι ἐν μέσῳ φυλῆς ἐλευθέρας, ἐνεργητικῆς, προοδευούσης καὶ ὅτι εὐρίσκεσαι πολὺ μακρὰν τῆς Ἀνατολῆς.

Ἄλλ' ὁ Πειραιεὺς οὐδαμῶς κρατεῖ τοὺς ταξειδιώτας, οὓς προσελκύουσιν αἱ Ἀθηναὶ μόλις πατήσωσι τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος. Ἐσπεύδομεν νὰ πλησιάσωμεν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἧς εἶδομεν πρὸς στιγμὴν τὴν σκιαγραφίαν, καταπλέοντες εἰς τὸν λιμένα. Εἰς διάστημα ὀλίγων λεπτῶν τῆς ὥρας φέρεται ἀπὸ τοῦ Πειραιῶς εἰς Ἀθήνας σιδηροδρόμος— ὁ μόνος δυστυχῶς τοῦ

ἑλληνικοῦ βασιλείου! Ἄλλ' ἡμεῖς προετιμήσαμεν μίαν τῶν πολυαριθμῶν ἀμαξῶν, τῶν σταθμευουσῶν ἐν τῇ προκυμαίᾳ, θέλοντες νὰ ἐπισκοπήσωμεν ἀνετώτερον τὴν πεδιάδα τῶν Ἀθηνῶν. Σπεύδω ὅμως νὰ προσθέσω, ὅτι εἰς τοῦτο δὲν ὠρμήθημεν ἐκ καταφρονήσεως τοῦ ταπεινοῦ σιδηροδρόμου, ἡκιστα δὲ ἐξ αἰσθήματος σχολαστικῆς ἀγανακτήσεως, ὅποιον τὸ ὑπὸ τινῶν ὑψηλολόγων ἐπιδεικνυόμενον: «Πῶς!» λέγουσιν οἱ τοιοῦτοι, «σιδηροδρομοὶ ἐν Ἑλλάδι! καὶ τί θὰ εἰπωσιν αἱ ἔνδοξοι σιαὶ τῶν παλαιῶν; Σταθμοὶ κοινοὶ ἐν Μαραθῶνι, ἐν Κορίνθῳ, ἐν Ἄργει! Ὁ ρυπαρὸς καπνὸς τῶν μηχανῶν ἐν τῇ χώρᾳ τῶν γεραρῶν ἀναμνήσεως! Ἡ συρίκτρα νὰ διαταράξῃ τὸν ὕπνον τῶν νυμφῶν καὶ νὰ βεβηλωθῶσι διὰ σφράγγων ὁ Ὀλυμπος καὶ ὁ Ταύγετος!» Πάντα ταῦτα φαίνονται εὐφρέστατα ἐκ πρώτης ὄψεως, ἀλλὰ μόνον ὅταν δὲν ταξειδύῃ τις ὑπολαμβάνει ποιητικωτέρην τὴν δι' ἀμάξης ὁδοπορίαν τῆς διὰ τοῦ σιδηροδρόμου. Ἴνα δὲ μὴ περιπέσωσιν εἰς ἀντίφασιν οἱ ταῦτα λέγοντες ἔπρεπε καὶ νὰ μὴ ἐπιβαίνωσιν ἀτμοπλοῖου, ἀλλὰ νὰ φροντίσωσι περὶ ἐξευρέσεως ἀρχαϊκῆς τριήρους, ὅπως μεταβῶσιν εἰς Πειραιᾶ· καὶ ἔπειτα διατί νὰ παρουσιασθῶσιν εἰς τὴν κλασσικὴν γῆν, φέροντες τὸν σημερινὸν ἱματισμὸν καὶ νὰ μὴ περιβληθῶσι τὸν χιτῶνα καὶ τὴν χλαμύδα τοῦ Περικλέους ἢ τοῦ Ἀλκιβιάδου; Ἡ τέχνη καὶ τὰ ἐρείπια οὐδὲν πάσχουσιν ἐκ τῆς γειννιάσεως τῶν νεωτέρων κατασκευασμάτων, ὡς δὲν ἐβεβηλοῦντο τὸ πάλαι οἱ ναοὶ διὰ τῆς ἀνεγέρσεως οἰκιῶν πλησίον αὐτῶν. Ἡ φυσικὴ θέσις τῶν ἀναγκῶν τοῦ πρακτικοῦ βίου ὑπῆρξεν ἀείποτε πλησίον τῶν ἔργων τοῦ ιδεώδους, οἱ δὲ μεγάλοι ἄνδρες, οὓς ἐπικαλοῦνται, ἂν ἔζων ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις οὐδαμῶς θὰ κατενόουν τοιαύτην ὑπερβολὴν αἰσθηματικότητος. Ἄλλὰ θάνηγειρον σιδηροδρομικοὺς σταθμοὺς πανταχοῦ, ὅπου ἦτο προσφορὸς θέσις, καὶ οὐδὲ κἂν θὰ ἐπήρχετο εἰς τὸν νοῦν αὐτῶν ἡ ἰδέα, ὅτι θὰ κατεστρέφετο ἐκ τούτου ἡ ποίησις τοῦ Παρθενῶνος.

Ἡ ἐκ Πειραιῶς εἰς Ἀθήνας ἀγοῦσα ἐπισκιάζεται ἐκατέρωθεν ὑπὸ δένδρων· ἡ πεδιάς εἶναι καλῶς καλλιεργημένη καὶ ἡδεῖα τὴν ὄψιν· ὄμιλοι θεριστῶν ἐν τοῖς ἀγροῖς στιβαζοῦσιν ἐπὶ ἀμαξίων τὰ δῶρα τῆς ξανθῆς Δήμητρος. Διερχόμεθα ῥύακα πλάτους ἐνὸς μέτρου τὸ πολὺ, ὅμοιον τάφρῳ λειμῶνος· εἶναι δ' οὗτος ὁ Κηφισὸς καὶ ἔχει ὕδωρ βάθους ἐνὸς ποδὸς μόλις. Τὴν πεδιάδα περιορίζουσιν ἄγρονα ὄρη, ἡ Πάρνης καὶ ὁ Ὑμηττός· πέραν δ' εἰς τὸ βάθος ὑψοῦνται αἱ κορυφαὶ τοῦ Πεντελικοῦ. Ἄγνοῶ ἂν τοῦτο προέρχεται ἐκ τῆς ἐπισωρεύσεως ἀπειροπληθῶν ἀναμνήσεων, ἢ ἐκ τοῦ κάλλους τῆς φύσεως, τοῦ σαγηνεύοντος τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ διεῖθη τις διὰ

τῆς ὁδοῦ ταύτης, ἥτις εἶδε παρελαύνοντας τοσούτους στρατοὺς ὀνομαστοὺς ἐν τῇ ἱστορίᾳ, νὰ προσπελάσῃ τοῖς λόφοις, οὓς οἱ εὐγενέστατοι καλλιτέχναι, οἱ μέγιστοι ποιηταί, αἱ ἐξοχάταται διάνοιαὶ ἐθεώρουν, ὡς ἡμεῖς, πρὸ δισχιλίων ἐτῶν, νὰ αἰσθανθῆ ἔπι τοῦ προσώπου του τὴν αὐραν, ἥτις ἐθώπευσε καὶ ἐκείνους, χωρὶς νὰ καταλήφθῃ ὑπὸ συγκινήσεως, κοινῆς μὲν καὶ χυδαίας, ἀλλ' ἦν ἀναποδράστως ὑψίσταται. Ἄν δέ τις περιηγητὴς μείνῃ ἀπαθῆς ἐνώπιον τοιαύτης θεάς, προτιμότερον εἰς αὐτὸν θὰ ἦτο νὰ μὴ ἤρχετο. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁδοῦ ἡ ἄμαξα ἵσταται πρὸ τινος πανδοχείου, ὅπως ἀναπαυθῶσιν οἱ ἵπποι· νεανίαι δὲ δροσερὰ προσφέρει ἡμῖν ῥόδα. Αἱ Ἀθηναὶ δεξιοῦνται ἡμᾶς δι' ἀνθέων νεοθαλῶν, ἐφ' ὧν τὰς κάλυκας ἐπεκράθησαν αἱ μέλισσαι τοῦ Ὑμηττοῦ, ἀμὰ τῇ ἐωθινή δρόσῳ.

Αἱ οἰκίαι πολλαπλασιάζονται, ἐκλείπουσι δὲ τὰ δένδρα καὶ ἡ λεωφόρος καταλήγει εἰς ῥύμιν τῆς πόλεως. Αἰφνης δ' ἐπιφαίνονται τὰ ὑπέρυθρα πλευρὰ συναθροίσματος βράχων· εἶναι ἡ Ἀκρόπολις τὸ σεμνὸν τῶν ἐρειπίων στέμμα ὑψοῦται ἐν τῷ φωτὶ ἐπὶ τοῦ βάρθρου του. Μακρόθεν ὁμοιάζει φρουρίῳ κατερρηνηκότι, ἐκτισμένῳ δ' ἐπὶ ἀπορρωγῶς βράχου, ὅστις, νομίζεις, ὅτι ὀλοφυῆς ἀνέθορον ἐν τῇ πεπλατυσμένῃ πεδιάδι· φαίνονται ἀκόμη ὄρθιαι κιονέες τίνες, ἐν ἀετωμα καὶ σωροὶ ἐρειπίων, ὁ δ' ἀπαθῆς ἥλιος περιβάλλει τὴν Ἀκρόπολιν διὰ φαεινῆς ἄκτινοβολίας. Ἀλόαι δὲ καὶ καχεκτικὰ δενδρύφια περιζωννύουσι τὸ ἱερὸν ὄρος, ὅπερ, ἔνεκα τῶν ἀντερεισμάτων αὐτοῦ, ὧν αἱ πλευραὶ φαίνονται ὡς πελεκηθεῖσαι ὑπὸ μυθολογικοῦ τινος γίγαντος, ἔνεκα τῆς ὑπὸ λελυμασμένων κτιριῶν κεκαλυμμένης κορυφῆς, ὑπὸ τὸ χρυσίζον αὐτὸ ἀπλετον φῶς, παρέχει ὄψιν ἀπέλπιδα καὶ φαιδρωπὸν ἄμα. Εἰς τοὺς πόδας δ' αὐτοῦ ἐκτεινομένη ἡ πόλις μὲ τὰς χαμηλὰς οἰκίας αὐτῆς φαίνεται ὡς λαὸς κλίνων ταπεινῶς τὸ γόνυ ἐνώπιον βωμοῦ.

Υπουργὸς τις, πολιτευτὴς ἐκ τῶν ἐξοχωτάτων, ἐστερημένος ὅμως τοῦ αἰσθήματος τοῦ καλοῦ, προσεκάλεσε τὸ μειδίημα τῶν ἀκρατῶν, ὅτε ἀπὸ τοῦ βήματος ἀναιδημόνως ὠνόμασε τὰς Ἀθήνας «ἐν κάποιον μέρος». Ἡ φράσις φαίνεται ἄλογος ἰδίᾳ εἰς τὸν εὐρισχόμενον πρὸ τῆς Ἀκροπόλεως· ἀλλ' ἡ ἔκτασις τῆς πόλεως, μάλιστα τότε, ἐξηγοῦσι χωρὶς βεβαίως καὶ νὰ δικαιολογῶσι ταύτην. Κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον αἱ Ἀθηναὶ ἦσαν ἀσήμαντος πολίχνη· καὶ σήμερον ἀκόμη δὲν εἶναι μεγάλη πόλις, ἀλλ' ἀπὸ τριακονταετίας μεγαλύνεται ὀσημέραι· εἰς τὰς δύο κεντρικὰς ὁδοὺς, τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τοῦ Αἰόλου, προσετέθησαν καὶ πολλαὶ ἄλλαι, ἐπληθύνθησαν δ' αἱ πλατεῖαι, αἱ κατάφυτοι λεωφόροι, αἱ κομψαὶ οἰκίαι. Καὶ νῦν οἰκοδο-

μοῦνται νέαι μετὰ μεγάλης σπουδῆς. Μεθ' ὧν τὰς πολιτικὰς δυσχερείας εἰς ἃς περιέστη ἡ Ἑλλάς, αἱ Ἀθηναὶ προδήλως εὐημεροῦσιν. Ὁ δ' ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐρχόμενος, καὶ ἐνθυμούμενος τὰς σκοτεινὰς, στενὰς καὶ πλῆθους πεπληρωμένας πολλοῦ ἀγυῖας τοῦ Γαλατᾶ καὶ τοῦ Πέραν καταθέλλεται ἐκ τοῦ φωτός καὶ τῆς εὐκοσμίας τῶν ἀθηναϊκῶν ὁδῶν· εἶναι δὲ βέβαιον, ὅτι καὶ ἀσχέτως πρὸς τὰ ἐν αὐταῖς ἀρχαῖα μνημεῖα, αἱ Ἀθηναὶ εἰσὶ πόλις ὠραιοτάτη, καθ' ὅλα πεπολιτισμένη, ὅπου ὁ βίος φαίνεται ῥάδιος καὶ εὐάρεστος. Ἀλλ' ἡ Ἀκρόπολις μεταβάλλει τὴν ὄψιν αὐτῆς· αἰσθάνεσαι ὅτι τὸ μεγαλεῖον μιᾶς πόλεως οὐδαμῶς ἐξήρηται ἐκ τῆς ἐκτάσεως αὐτῆς, καὶ ὅτι εὐρίσκεσαι ἐν μιᾷ τῶν μητροπόλεων τοῦ κόσμου.

Ἀναπαυθέντες ἐπὶ μικρὸν, ἐξήλθομεν τοῦ ξενοδοχείου, καίτοι ὁ καύσων ἦτο ὀχληρότατος, καὶ ταῦτα κατὰ τὴν ἐνάτην τῆς πρωίας ὥραν ἐν μηνὶ Μαίῳ. Περιεπατοῦμεν τυχαίως, ζητοῦντες τὴν σκιάν, ἐν λεωφόρῳ ἀνεπαρκῶς σκιαζομένῃ, ὅτε εὐρέθημεν ἐν ἀπεράντῳ πλατεῖᾳ ἐνώπιον ὑψηλῶν μαρμαρίνων στύλων, τῶν ἐρειπίων τοῦ Ὀλυμπίου. Ὁ ναὸς οὗτος συνυπέστη τὰς μεταβολὰς τῆς τύχης τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ οἰκοδομὴ αὐτοῦ μόλις εἶχεν ἀρχίσει ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Φειδίου, ἐτελειώθη δ' ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, κατὰ τὸν πρῶτον αἰῶνα τῆς αὐτοκρατορίας¹. Συληθεὶς δὲ καὶ καταστραφεὶς ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἐπιδρομῶν, κατέλιπεν ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους δεκατέσσαρας κίονας, ὑπεβασταζούσας ἔτι τὸ ἐπιστύλιον καὶ σχηματιζούσας διπλὴν στοάν, καὶ ἄλλας δύο μεμονωμένας. Μία ἄλλη κεῖται ἐκτάδην· ἡ βᾶσις αὐτῆς σώζεται ἀκεραία, μικρὸν μόνον κεκλιμένη· παιδία παίζουσι περὶ τὴν καταπεπτωκυῖαν κίονα, ἀναρριχῶνται εἰς τὰς ῥαβδώσεις καὶ κάθηνται ἐπὶ τοῦ ἀβακου, χαρμολύουσι ἐκπέμποντα φωνὰς καὶ γέλωτας. Ὀλιγώτερον τούτων φιλόσοφοι καὶ μᾶλλον συγκεκνημένοι, ἰστάμεθα, ἀκίνητοι πρὸ τῶν λειψάνων ἐνὸς τῶν καλλίστων οἰκοδομημάτων τῆς ἀρχαιότητος.

Ἐθεωροῦμεν ἀπλήστως τὰς δεκαεννέα μέτρων ὕψος ἐχούσας κίονας, καὶ ἐθαυμάζομεν τὴν χάριν τῶν κολοσσικῶν διαστάσεων αὐτῶν. Ἀνακοδομοῦμεν δὲ διὰ τῆς φαντασίας τὸν ἐξαφανισθέντα σηκόν, περὶ ὃν περιέθεον αἱ κίονες. Ἐν τῷ ναῷ τούτῳ δὲν ἐτελεσθήσαν πολλαὶ πομπαὶ εἰς τιμὴν τοῦ ἀνακτος τῶν θεῶν, οὐδ' εἶδε τὸ πρόνακον αὐτοῦ θυσίας ἱκανάς. Δὲν εἶχεν ἔτι συντελεσθῆ ἡ οἰκοδομὴ, ὅτε ἀντήχησεν ἡ αὐστηρὰ φωνή, ἡ προσκαλοῦσα τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων εἰς προσκύνησιν τοῦ Ἀγνώ-

1. Ἡ τοῦ Ὀλυμπίου οἰκοδομὴ συντελέσθη ἐπὶ Ἀδριανοῦ, τῷ 135 μ. Χ., ἦτοι κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς τρίτης ἑκατονταετηρίδος ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας. Σ. τ. Μ.

στου θεοῦ. Ὁ ταπεινὸς ὀδοιπόρος, ὁ ἐξ Ἰουδαίας ἐλθὼν ἀπόστολος, πτωχὸς ἐν τῷ ἄστει τῷ τοσοῦτους ἰδόντι μεγάλους ἄνδρας, προώριζε διὰ μόνης τῆς παρουσίας καὶ τῶν λόγων αὐτοῦ, τὴν καταστροφὴν τοῦ λαμπροῦ ναοῦ, ὃν ἡ πίστις τῶν παλαιῶν χρόνων ἐκτιζεν ἀκόμη, τοῦ ναοῦ ὅστις συντελεσθεὶς κατὰ τὸ λυκόφως τῆς ἐθνικῆς θρησκείας ἐχρυσίζετο ὑπὸ τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου τῆς θρησκείας τοῦ μέλλοντος. Τὰ ἐπίσημα ἐγκαίνια αὐτοῦ ἐγένοντο ἐν τῷ μεταξὺ τῆς δύσεως τῆς πολυθείας καὶ τῆς ἡοῦς τοῦ εὐαγγελίου.

Νῦν δὲ ὁ εὐρύς περίβολος, ὃν ὁ τῶν προσκυνητῶν ὄχλος ἐπλήρου ἄλλοτε ὕμνων καὶ θυμιμάτων, εἶναι παντελῶς ἔρημος. Αἱ μονῆρες κίονες, ἐνούμεναι ἀλλήλαις ἐν τῇ κορυφῇ διὰ τῶν ἐπιστημιένων τοῖς κορινθιακοῖς κιονοκράνοις ἐπιστυλίω, ὑψοῦσιν ἐν ἐνὶ μόνῳ συμπλέγματι μεθ' ὑπερῆφάνου δυσθυμίας τὰ ὥραια μάρμαρα αὐτῶν, ἅτινα ὁ ἥλιος δύο χιλιετηρίδων ἔχρισε διὰ πυρρῶδους χροιάς· νομίζεις δὲ ὅτι θεῶνται μετ' ἐλέους τὴν καταπεπτακυῖαν σύντροφον, καὶ ἐπειδὴ καὶ ἀκοντες ἀποδιδόμεν τὰ ἡμέτερα αἰσθήματα εἰς τὰ ἄψυχα πράγματα, φαίνονται ἡμῖν ἐν τῇ μελαγχολικῇ αὐτῶν μεγαλοπρεπεῖα πεπληρωμένοι τῆς ἀναμνήσεως τῶν ἐξαφανισθεισῶν ἀδελφῶν καὶ τῶν λησμονηθέντων θεῶν. Μετὰ θαυμασμοῦ δὲ θεωρῶ τὰς εὐγενεῖς εἰδωλολάτριδας, κόρας προφανῶς Ἑλληνας καλλιτέχνου, ἐμπνευσθέντος ἅμα καὶ ὑπὸ τοῦ μεγάλου τῆς Ῥωμαϊκῆς διανοίας.¹ Περιπατῶ ὑπὸ τὰς ὑψηλὰς στοάς, τὰς τὸσφ ταχέως περικοπίσας. Στηρίζομαι, ὅπως κρείσσον παρατηρήσω τὰς ἀναλογίας αὐτῶν, ἐπὶ τῶν σπονδύλων τοῦ χαμαὶ ἐν εἰδει κεραυνοπλήκτου γίγαντος κειμένου στύλου. Πολλάκις ἐπανῆλθον κατὰ τὴν ἐν Ἀθήναις διαμονὴν μου, ἵνα ἐπανιδῶ τὰ μεγάλα τοῦ παρελθόντος λείψανα, μάλιστα δὲ τὴν ἐσπέραν, ὅτε ἐφωτίζοντο ὑπὸ τῶν ἀκτίνων τῆς σελήνης· τὰ σεμνὰ ἐρείπια ὁμοιάζουσιν ὁμίλῳ φασμάτων, ἀνορθούντων τὸ ἀνάστημα αὐτῶν ἐν τῇ πεδιάδι. Περιβαλλόμεναι διὰ γλαυκοειδοῦς διαυγάσματος, συνηθροισμένοι ὡς ὁ χορὸς τῶν αἰχμαλώτων γυναικῶν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τραγῳδίᾳ, ἐπιζῶσαι αὐταὶ ἐν ᾧ τὰ πάντα ἐθέρισε περίξ ἢ ἀμειλικτος μοῖρα, ἀκίνητοι ἐν μέσῳ τῆς σιγῆς τῆς νυκτὸς, αἱ ὠχραὶ κίονες διαγράφονται μεγαλοπρεπῶς ἐν τῷ ὀρίζοντι, ἐν ᾧ διὰ τῶν μεσοκιονίων αὐτῶν διαφαίνεται πού καὶ πού τὸ ὑποτρῆμον τῶν ἀστέρων φῶς.

Ἐν χαμηλῇ τῆς πεδιάδος πτυχῇ ὑλάριον κομνῶν δένδρων κινεῖ τὸ πυκνὸν φύλλωμα

εἰς τὴν κούφην τῆς αὔρας πνοήν. Ἐν τῷ ἱερῷ ἐκείνῳ ἄλσει ἀναβλύζει ἡ πηγὴ τῶν Μουσῶν· διὰ μέσου αὐτοῦ χαράσσεται ἡ κοίτη χειμάρρου, κατὰ μέστος χαλίκων καὶ πετρῶν· οὐδὲ βάνις ὕδατος ὑπάρχει ἐν τῷ ῥέυματι, ὅπερ ὅμως καλεῖται Ἰλισός. Ὅταν παῖδια ἀνακινῶσι τὴν ἄμμον ἀναπιδύει ἐνίοτε λεπτὴ γραμμὴ ἀργυροειδοῦς ὑδατίου· ἀλλὰ καθ' ὄλον τὸ θέρος τὸ ῥυάκιον εἶναι ἀνυδρον, τὸν δὲ χειμῶνα μετὰ ῥαγδαίους ὑετοὺς μετασχηματίζεται εἰς χειμάρρον, κυλιόντα ἐπὶ τινὰς ἡμέρας ἄφθονα ὕδατα καὶ ἐστὶν ὅτε ὑπερχειλίζοντα. Τὸ πάλαι, ὅτε, ὡς διηγεῖται ὁ Πλάτων, ἀνυπόδητος ὁ Σωκράτης διήρχετο τὸν Ἰλισὸν κατὰ τὸ ὑδάτιον βρέχων τοὺς πόδας, καὶ ὑπὸ ἀμφιλαφῆ πλάτανον κατακεκλιμένος, ἐπὶ τῆς ἐν ἡρέμᾳ προσάντει φυομένης πιάας, διελέγετο τῷ Φαίδρῳ, ὑπῆρχον ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Ἀττικῆς πλειῶ δένδρα, ἅπερ ἢ τῶν ἀνθρώπων κακομηχανία κατέστρεψε κατόπι. Ὁ Ἰλισὸς δὲν θὰ ἐστεῖρουε τότε τὸσφ ταχέως, ὅσφ νῦν, καὶ πιθανῶς κατὰ τὸ θέρος θὰ κατέψυχε τὰ περίξ, οὐ ἔνεκα θὰ ἠυλόγουν οἱ κάτοικοι τὰς ἐν αὐτῷ διαιωμένους Νύμφας. Οἱ Ἀθηναῖοι συνῆρχοντο τότε ἐν τοῖς ἄλσεσιν, ὧν τὰ ἔχνη ὑποφαίνονται ἀκόμη, πῶσας δ' εὐγενεῖς θεωρίας, πῶσας ἐπαφροδίτους ὁμιλίας θὰ συνῶδευεν ὁ ψίθυρος τῶν ὑδάτων τοῦ Ἰλισοῦ!

Προτὺ νάνελθωμεν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἐπεσχέθημεν μνημεῖα τινὰ ἥττονος σπουδαιότητος, ἅπερ ὅμως οὐδαμῶς εἰσὶν ἀνάξια προσοχῆς. Ἡ Πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ, οὐ μακρὰν τῶν κίωνων τοῦ Ὀλυμπείου, σχηματίζεται ἐκ μαρμαρίνης καμάρας, ἐπικειμένης ἐτέρα μείζονι. Οἱ Ἀθηναῖοι ἥττηθέντες τέλειον, κατακτηθέντες καὶ εἰθισθέντες πλέον τῇ δουλείᾳ ἐχάραξαν ἐν αὐτῇ ἐπιγραφὴν κολακευτικωτάτην. Ἡ τοῦ Θεσέως πόλις ἐκφράζει τὴν χαρὰν αὐτῆς, ὅτι τοῦ λοιποῦ εἶναι πόλις τοῦ Ἀδριανοῦ!¹ Τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτο ὅμως τὸ αὐτὸ, τὸ δ' οἰκοδόμημα εὐαρμοστεῖ τῇ ἰδέᾳ ταύτῃ. Μὴ στερούμενον ποιᾶς τινος χάριτος, ἀπέχει ὅμως τοῦ τρόπου τῶν Προπυλαίων ὅσον ἀπέχον οἱ κόλακες τοῦ Ῥωμαίου αὐτοκράτορος τῶν ἐλευθέρων συμπολιτῶν τοῦ Σοφοκλέους καὶ τοῦ Φειδίου.

Ἐν μικρᾷ πλατείᾳ, ὅπου δύο ἢ τρεῖς πλάτανοι καταχέουσιν μαλακῶς τὴν ἀσταθῆ σκιὰν τοῦ φυλλώματος τῶν, περιεσώθησαν ὁ αἰετὸς καὶ τὸ περιστύλιον ναοῦ τινός. Ἐν Ἀθήναις καλοῦσι τὸν χώρον τοῦτον Ἀγορὰν, ἀλλ' ἡ ἀρχαιολογικὴ πλάνη εἶναι πρόδηλος. Οἱ εἰδήμονες διατείνονται, ὅτι δὲν εἶναι ἐκεῖ ἡ θέσις

1. Ὁ δαπάνη Ἀντιόχου Δ' τοῦ Ἐπιφανοῦς περὶ τὸ 175 π. Χ. μεταποίησας εἰς τὸν κορινθίον κόσμον τοὺς κίονας τοῦ Ὀλυμπείου καὶ τὰ ἐπιστυλία ἦν, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Βιτρούβιου, οὗχί Ἑλληνας τεχνίτης, ἀλλ' ὁ Ῥωμαῖος ἀρχιτέκτων Κεσσούτιος. Σ. τ. Μ.

1. Κοινῶς εἶναι παραδεδεγμένον, ὅτι ἡ διττὴ ἐπιγραφὴ «Αἰδ' εἰς Ἀθῆνας, Θεσέως ἢ πρὶν πόλις» καὶ «Αἰδ' εἰς Ἀδριανὸν καὶ Θεσέως πόλις» καθορίζει μᾶλλον τοὺς ὄρους τῆς πλατείης πόλεως καὶ τῆς νέας, τῆς Ῥωμαϊκῆς. Σ. τ. Μ.

τῆς ἀρχαίας ἀγορᾶς τοῦ δήμου¹. Ὁ ναὸς ἦν ἀφιερωμένος τῇ Ἀθηνᾷ, καὶ ἐκτίσθη κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Αὐγούστου. Αἱ κίονες δὲν εἶναι ὑψηλαί, ἔχουσι δὲ πλατείας ραβδώσεις καὶ ἡ μείωσις αὐτῶν εἶναι πολλή πρὸς τὴν κορυφήν· ὁ ἀετὸς εἶναι ἐστερημένος παντελῶς τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Ἡ εἴσοδος αὐτῆ θρησκευτικοῦ μνημείου φαίνεται νῦν ὡσπερ θριαμβικὴ πύλη. Ἡ μικρὰ πλατεία, ἥς ἐν τῷ κέντρῳ ἐγείρονται αἱ κίονες, μετὰ τὰ δένδρα καὶ τὰς χαμηλὰς οἰκίας αὐτῆς, εἶναι θελατικὴ τὴν ὄψιν, ὁ δὲ διαβάτης ἴσταται εὐφροσύνως ὑπὸ τὰ δένδρα, ὡς εὖρη ἀναψυχὴν ἐν τῇ σιᾷ.

Περαιτέρω ὑψοῦται ὀκτάγωνον οἰκοδόμημα, ὁ πύργος τῶν Ἀνέμων. Ἐν ταῖς κορυφαῖς τῶν πλευρῶν σῶζονται ἀνάγλυφα, λελωδημένα ὑπὸ τοῦ χρόνου, ἕνα δὲ καὶ παντελῶς ἐξίτηλα, ἕκαστον δ' αὐτῶν εἶναι ἐστραμμένον πρὸς ἓν τῶν ὀκτώ σημείων τοῦ ὀρίζοντος. Αἱ γλυφαὶ ἀπεικονίζουσι τοὺς ὀκτὼ κυριωτάτους ἀνέμους· ὁ Εὖρος ἀνοιδαίνει τὰς γνάθους, ὁ Νότος ἐγείρεται μετὰ τῆς θυέλλης, ὁ δὲ Ζέφυρος λιχνίζεται ἡρέμα ἐν τῷ ἀέρι. Τὰς λεπτομερεῖας ὅμως ταύτας δὲν διακρίνει, ἀλλὰ μαντεύει μᾶλλον. Τὸ θέμα, μονότονον ὁπωσοῦν μετρίως ἐνέπνευσε τὸν βεβαίως οὐχὶ ἔξοχον καὶ ἐν χρόνους παρακμῆς τῆς τέχνης ζήσαντα καλλιτέχνην, ὅστις ἐποίησε τὸ εἰς τιμὴν τῶν υἱῶν τοῦ Αἰόλου ἐγερθὲν μνημεῖον τοῦτου². Ὅμως ἐνῆαχ' ὑπεμφαίνονται τεκμήρια καλῆς ἐργασίας· ἐν τῷ ἐπιμύηκει σχήματι, ἐν ᾧ κατ' ἀνάγκην ἐσφηνώθησαν τὰ ἀνάγλυφα, αἱ χαρίεσαι ἐν συνόλῳ εἰκόνες λιχνίζονται ἐν ἐπιτυχῶς ἐκφραζομένη ῥαστώνῃ. Παρετήρησα πτυχὰς, γραμμὰς, καμπὰς βραχιόνων καὶ ὤμων, μαρτυρούσας ὅτι χεῖρ δεξιῦ τεχνίτου ἐπεξεργάσθη αὐτάς. Δὲν ἦτο βεβαίως οὗτος Φειδίας, οὔτε Πραξιτέλης ἢ Σκόπας, ἀλλ' ἀνήκειν εἰς τὴν σχολὴν ἐκείνων καὶ ἐμορφώθη ἐκ τῆς θέας τῶν ἔργων τῶν. Ἄλλως δὲ ὁ πύργος τῶν Ἀνέμων ἦτο οἰκοδόμημα ἐλαχίστης σημασίας, χρησιμεῖον εἰς τὴν προφύλαξιν μεγάλης κλεψυδράς. Ἐνδον αὐτοῦ εἰσὶν ἀκόμη καταδῆλα τὰ ἴχνη τῆς θέσεως τοῦ μηχανισμοῦ

καὶ τῶν σωλήνων, δι' ὧν διήρχετο τὸ κινου³ τὴν μηχανὴν ὕδωρ τῆς ἐν τῇ Ἀκροπόλει πηγῆς. Κύκλω δ' εἰσὶν ἐστημένα ἀρχαῖα τινα λείψανα, ἀνάξια λόγου, ἀπερ ὅμως μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἐξυμνεῖ ὁ φύλαξ, ὅπως κερδήσῃ φιλοδώρημα δραχμῆς.

Ἡ Στοὰ τοῦ Ἀδριανοῦ, μικρὸν ἀπέχουσα, κειμένη δ' ἐν θορυβῶδει συνοικίᾳ καὶ πανταχόθεν φρασσομένη ὑπὸ τῶν παραπηγμάτων τῆς ἀγορᾶς, εἶναι λείψανον σχολῆς, συχναζομένης ἄλλοτε ὑπὸ μεγάλου πλήθους σοφιστῶν καὶ ῥητοροδιδασκάλων. Τὸ μόνον σωζόμενον νῦν εἰρείπιον τοῦ μνημείου τοῦτου τῆς παρακμῆς τῶν Ἀθηνῶν εἶναι τοῖχος μεμελασμένος ὑπὸ τῶν αἰώνων, ἐφ' οὗ ἐρείδεται σειρά κίωνων τοῦ κορινθίου τρόπου. Ἦν ἄλλοτε στοὰ, ἔνθα περιεπάτου φιλόσοφοι καὶ ῥήτορες. Ἡ φιλομαθῆς νεολαία συνωστίζεται ἐκεῖ περὶ τοὺς διδασκάλους, οἵτινες δὲν διετήρουν μὲν τὸ σθένος τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ Δημοσθένους, ἀλλ' ἐπίσταντο οὐ μόνον νὰ στρογγυλιζῶσι τοὺς λόγους καὶ νὰ ἐξευρίσκωσι λεπτεπιλέπτους ὑποθέσεις σοφιστικῶν ἐπιδείξεων, ἀλλὰ καὶ νὰ διδάσκωσι τὴν ῥητορικὴν καὶ νὰναπτύσσωσι τὰς φιλοσοφικὰς καὶ ἠθικὰς θεωρίας τῶν προκατόχων. Τὸ εἰρείπιον τοῦτο τῆς Στοᾶς ἐναπέμεινε ὡς μαρτύριον τῆς διαρκείας τῆς ἀπτικῆς σχολῆς καὶ τῆς κινήσεως τῶν ἰδεῶν, ἣν οὐδαμῶς κατέστειλεν ἡ ῥωμαϊκὴ κατὰκτησις. Ἐκεῖ ἤσκούοντο ἐν τῇ τέχνῃ τοῦ λέγειν οἱ νεανία, οὗς οἱ πλούσιοι τῆς Ῥώμης πολῖται ἐπεμπον εἰς Ἀθήνας, ὅπως ἐκπαιδευθῶσιν, καὶ οἵτινες ἐπανερχόμενοι ἐκόμιζον εἰς τὴν μητρόπολιν τοῦ κόσμου τὰς φιλοσοφικὰς καὶ καλλιτεχνικὰς παραδόσεις τῆς Ἑλλάδος. Διὰ δὲ τῆς δυνάμεως τοῦ λόγου, διὰ τῆς ἐργασίας τῶν διδασκάλων ἐκείνων τῆς ῥητορικῆς καὶ τῆς ἠθικῆς, ὧν εἰς ἐπιφανῆς μαθητῆς, ὁ Κικέρων, ἀδιαλείπτως ἐγκωμιάζει τὴν μάθησιν καὶ τὴν δεξιὰν φύσιν, ἡ ἑλληνικὴ μεγαλόνοια ἐπολίτισε τὴν Ῥώμην· κατενίκησε τὸν ἀτίθασσον κατακτητὴν καὶ διέσωσε τῷ κόσμῳ τὸ αἶσθημα τοῦ κατ' ἰδέαν καλοῦ. Ἡ Στοὰ ἐκπροσωπεῖ τὴν μεσάζουσαν ἐκείνην περίοδον, τὴν ἐπελθούσαν μετὰ τὴν πλήρη ἀνάπλωσιν τῆς ἑλληνικῆς διανοίας καὶ ἐλευθερίας, ὅτε ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην διεδάθησαν τὰ στοιχεῖα τῆς τέχνης καὶ τοῦ καλοῦ. Σήμερον δὲ ἔμποροι σάπυμων, σικηναὶ ὅπου ἐκτίθενται πρὸς πώλησιν ὀπώραι καὶ λάχανα, πληθὺς παραπηγμάτων πληρουμένων ἐκ φουστανελλοφόρων παλληκαρίων, κατέχουσι τὴν θέσιν τοῦ παλαιοῦ Λυκείου, καὶ ἐγείρονται ἐντὸς καὶ περὶ τῆς Στοᾶς, ἔνθα ἀντήχουν ἄλλοτε τοσοῦτοι ἐναρμόνιοι στίχοι, τοσαῦται ἐπιχάριτες διαλέξεις. Ἐνταῦθα ὑπεμνηματίζοντο αἱ δημηγορίαι τοῦ Δημοσθένους καὶ οἱ τοῦ Σωκράτους διάλογοι ὑπὸ ἀγγινοῦστων ὀπαδῶν τοῦ φθίνοντος θρησκευματοῦ,

1. Ἐκ τίνος ἐπιγραφῆς εὐρεθείσης κατὰ χώραν συνάγεται ἀριδίλως ὅτι ἐκεῖ ἦσαν ἐπὶ τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων τὰ ἔλα α· α, ἦτοι ἡ ἀγορὰ ἑλαίου. Τὸ δὲ τετρακόντιον, ὅπερ ἐν τῷ ἐπιστυλίῳ φέρεται ἐπιγραφῆν « Ἀθηνᾶ ἀρχηγέτιδι », δὲν ὠρίσθη εἰσέτι θετικῶς ἀν' ἦτο πρόστασις ναοῦ, ἢ ἀπλὴ πύλη. Σ. τ. Μ.

2. Τὸ ὠρολόγιον Ἀνδρονίκου τοῦ Κυρρήστου εἶναι ἄγνωστον πότε ἐκτίσθη, πάντως ὅμως εἶναι παλαιότερον τοῦ ἔτους 35 π. Χ. διότι μνημονεύει αὐτοῦ ῥωμαῖοι συγγραφεὺς τότε ζήσας. Τινὲς τῶν ἀρχαιολόγων εἰκάζουσι ὅτι ἐκδομήθη περὶ τὰ μέσα τῆς Β' ἑκατονταετηρίδος π. Χ. Ἐσφαλμένως δὲ καλεῖται Ναὸς τοῦ Αἰόλου, ἔνεκα τῶν ἐν ταῖς πλευραῖς αὐτοῦ εἰκόνων τῶν ὀκτῶ ἀνέμων· ἐκ τῆς πλάνης ταύτης προῆλθε καὶ ἡ ὄνομασία τῆς ὁδοῦ Αἰόλου. Σ. τ. Μ.

καὶ ἐμελετῶντο βραδύτερον ἐν τῷ ἰδίῳ τόπῳ ὑπὸ τῶν φροντιστῶν τοῦ ἀρτιγενοῦς χριστιανισμοῦ· οἱ Βασίλειοι, οἱ Γρηγόριοι καὶ τοσοῦτοι ἄλλοι ἤρχοντο ἐνταῦθα, ὅπως ἐκ τῶν ἀρχαίων γραμμάτων διδαχθῶσι τὸ μυστήριον τῆς ἀρμονίας καὶ τῆς συλλογιστικῆς. Ἀκούοντες δ' ἐν τῇ Στοᾷ τὰ μαθήματα τῶν ἐξηγητῶν τῆς τέχνης τῶν ἐξόχων ἀνδρῶν τοῦ παρελθόντος, ἐδιδάσκοντο πῶς νὰ καθιστῶσι μετὰ πειστικῆς εὐλωπτίας κατανοητὰ τοῖς νεοφύτοις τὰς ἀληθείας καὶ τὴν ἠθικὴν τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ πῶς νὰ καταδεικνύωσι τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς γλώσσης τοῦ Πλάτωνος.

Ἀνεπόλουν ἐν τῇ διανοίᾳ τοὺς ἐσαεὶ ἐπιφανεῖς μαθητὰς ἐκείνους, ἐνωτιζομένους τὰ ῥήματα τῶν ἀπὸ τῆς Στοᾶς διδασκάλων, ὅτε εὐρέθην κατέναντι τοῦ χορηγικοῦ μνημείου τοῦ Λυσικράτους, εἰς δ' ἀσμένως ἐνδιατρίβουσιν οἱ τὰ εἰρήπια τῶν Ἀθηνῶν περιγράφοντες ἀρχαιολόγοι. Τὸ μνημεῖον ὅμως τοῦτο δὲν εἶναι ἐρείπιον· ἠεροδομημένον ἐν σχήματι φανοῦ, περικεκυκλωμένον ὑπὸ κιονίσκων, ὑποστηριζόμενον δυστυχῶς ὑπὸ τοίχου, προφυλάττοντος μὲν αὐτοὺς ἀπὸ καταπτώσεως, ἀλλὰ καὶ φράσσοντος τὸ μετακίονιον, οὕτω δ' ἀποκρύπτοντος τὴν κομψότητα αὐτῶν, τὸ λεπτὸν καὶ χαριέν τοῦτο σκῆνος οὐδεμίαν ἐξεγείρει ἐνδοξον ἀνάμνησιν. Λυσικράτης ὁ χορηγὸς ἔκτισεν αὐτὸ εἰς μνήμην νίκης, ἣν ἐν δραματικῷ ἀγῶνι ἐνίκησε κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ Φιλίππου· εἶναι δὲ τὸ μόνον περισωθὲν λείψανον τῶν πολυαριθμῶν μνημείων τῆς ὁδοῦ Τριπόδων, ἅπερ πρὸς ἀπαθανάτισιν τοῦ ὀνόματος αὐτῶν ἀνήγειρον νικηταὶ ἐν ἀγῶσι· καὶ εἶναι ἅμα ἔργον, οὐ αἰ ἄβραι ἀναλογίαι τεκμηριοῦσι τὴν εὐφροίαν ἀγνώστου καλλιτέχνου. Ἄλλ' ὁ βλέπων τοῦτο ἐπιθυμεῖ τὴν κατεδάφισιν τοῦ λιθίνου τοίχου, τοῦ συγχρατοῦντος τὸ εὐθρυπτον οἰκοδόμημα, ὅπως ἐλευθέρων τὸ βλέμμα ἀτενίζῃ διὰ μέσου τῶν κιόνων τὸ γλαυκὸν τούρανου, καὶ ἀκωλύτως εἰσδύουσαι αἰ τοῦ ἡλίου ἀκτίνες πληρῶσι φωτὸς τὸν κυκλοτερῆ ἐκεῖνον χῶρον.

[Ἐπιταὶ συνέχεια]

N. Γ. ΠΟΛΙΤΗΣ.

ΑΙ ΩΦΕΛΕΙΑΙ ΤΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ

Ὁ ἄνθρωπος ἀπλήστως ὀρέγεται νὰ μανθάνῃ. Μὴ ἀκούμενος εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῶν δώρων, τὰ ὅποια ἡ φύσις διαχέει περὶ αὐτὸν, ἐρωτᾷ αὐτὴν ἀκαταπαύστως, πειρώμενος νὰ μάθῃ τὴν σύνθεσιν, τὴν ἐπίδρασιν, τὸν προορισμὸν παντὸς ὅ,τι ὑποπίπτει εἰς τὰς αἰσθήσεις του. Ἡ ἐπωφελὴς αὕτη περιεργία κατέστησεν αὐτῷ οἰκεῖον τὸν κόσμον. Ἐζύγισε καὶ ἐμέτρησε τὴν

γῆν, τὰ ἀστρα ἀνωκοδόμησε τὴν ἱστορίαν τῆς γῆνης σφαίρας, ἀνέλυσε πάντα τὰ συστατικὰ αὐτῆς, ἀνεκάλυψε καὶ ἐν τοῖς ἀπείρως ἐλαχίστοις πράγμασι τὴν πηγὴν τῆς ζωῆς, περιέγραψε τὰς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν ἀστέρων φλεγόμενας οὐσίας. Εἰς πολλοὺς κλάδους τῶν ἐπιστημῶν, φαίνεται προσεγγίζων εἰς τὸ πεταγμένον τῇ ἰσχύϊ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ ἔργμα· πολλαχοῦ, ἐγένετο καθ' ὀλοκληρίαν κύριος καὶ νομεὺς τῆς περὶ αὐτὸν χώρας, διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῆς γεωργίας καὶ τῆς βιομηχανίας. Διὰ τῆς σκέψεως αὐτοῦ περιλαμβάνει καὶ κατανοεῖ τὸ σύμπαν· ἀλλὰ, πρᾶγμα παράδοξον, ὀλιγώτερον παντὸς ἄλλου κατανοεῖ, ὀλιγώτερον παντὸς ἄλλου ἐνασχολεῖται νὰ γνωρίσῃ τὸν ἴδιον ἑαυτὸν του.

Ἐν τούτοις οἱ σοφοὶ τῆς Αἰγύπτου, τῆς Ἑλλάδος, εἶχον προαισθανθῆ ὅτι πᾶσα πρόοδος ἐν τῇ ἀνθρωπότητι, δέον ν' ἀρχίζῃ ἀπὸ τῆς γνώσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ παρεκέλευον ὀριστικῶς τὸ Γράθι σαυτόν. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα δὲν κατενοήθη τὸ ἀξίωμα τοῦτο, κατὰ δὲ τοὺς μεταγενεστέρους παρημελήθη ὀλοσχερῶς, καὶ ὁ Βοσσουέτος εἶχε δίκαιον λέγων: «Ἡ ἀναγκαιοτάτη τῷ ἀνθρώπῳ ἐπιστήμη εἶνε ἡ γνῶσις ἑαυτοῦ. Ἡ ἐπιστήμη αὕτη εἶνε ὠραιότερα ἔτι, οὐχὶ μόνον διότι εἶνε ἡ ἀναγκαιοτάτη πασῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ σπανιωτάτη».

Καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ἔτι, ἐκτὸς τῶν ὑπὸ τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτῶν ὑποχρεωμένων εἰς ἀνατομικὰς καὶ φυσιολογικὰς μελέτας, οἱ ἄνθρωποι δὲν γινώσκουσιν ἑαυτοὺς, οὔτε ζητοῦσι νὰ γνωρίσωσιν ἑαυτοὺς, οὔτε ὑποπτέουσιν κἄν τὴν ὠφέλειαν τῆς τοιαύτης γνώσεως.

Οἰαδῆποτε καὶ ἂν εἶνε αἱ περιστάσεις τοῦ βίου, ἡ μελέτη ἡμῶν αὐτῶν, τοῦ σώματός μας καὶ τῆς ψυχῆς μας, εἶνε συντελεστικωτάτη εἰς τὴν πρόοδον, τὴν εὐεξίαν, καὶ τὴν τελειοποίησιν ἡμῶν. Ἡ γνῶσις τῶν νόμων τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἐπωφελεστάτη οὔσα πρὸς τοὺς βριόντας κατὰ τὰς διακελεύσεις τῆς φύσεως, καὶ ἀπὸ τῶν προϊόντων τῆς γῆς προσδοκῶντας τὴν πλήρωσιν τῶν ὑλικῶν αὐτῶν ἀναγκῶν, καθίσταται τοσοῦτ' ἄλλο ἀπαραίτητος, καθ' ὅσον αἱ κοινωνικαὶ ὁμάδες ἀπομακρύνονται τῶν ἀρχικῶν ὅρων τῆς ὑπάρξεως, βιοῦσαι κατὰ τοὺς εἰδικοὺς ὅλως ὄρους τοῦ πεπολιτισμένου βίου. Ὁ πολιτισμὸς μέχρι τινὸς βαθμοῦ δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἐκπλήρωσις τοῦ ἀνθρωπίνου προορισμοῦ. Ἄλλὰ καθ' ὃν χρόνον ὁ πεπολιτισμένος ἄνθρωπος μεταχειρίζεται τὴν νοημοσύνην αὐτοῦ ὅπως διαγάγῃ εὐχερέστερον καὶ εὐαρεστέρον τὸν ὑλικὸν βίον, ὅπως ἐκτείνῃ τὸ πεδῖον τοῦ διανοητικοῦ βίου, πρέπει, ὅπως προλάβῃ τὴν ἐπαπειλουμένην σύγκρουσιν μεταξὺ τῆς φύσεως καὶ τῆς ἐνεστώσης καταστάσεώς του, νὰ μεταχειρισθῆ ἐπίσης καὶ τὰ